

ЗМІСТ ТА СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ВІДПОВІДНО ПРОФЕСІОГРАМИ

УДК: 378.147

В. С. Рижиков

Значні розробки щодо наукової проблеми у галузі професійної педагогіки й юридичної психології відображено зокрема, у працях С. Бочарової, О. Бандурки, В. Васильєва, А. Коновалової, К. Левітана, А. Ліготського, В. Шепітько, Ю. Чуфаровського, М. Порубова, О. Порубова, Г. Яворської та багатьох інших вчених.

У процесі підготовки юристів викладається близько 50 дисциплін юридично-правого напрямку і 10 навчальних дисциплін економічного спрямування. Також обов'язковим є вивчення іноземної мови та циклу гуманітарних дисциплін для формування загальної підготовки сучасного фахівця-юриста. Якщо ж розглянути весь цикл підготовки юриста-правознавця, то він складається з гуманітарного, соціально-економічного, природничо-наукового, професійного і практичного блоків, а також практичного навчання.

Мета статті – розкрити складові професійної підготовки майбутніх юристів: навчальні дисципліни, змістовну частину професіограми юриста компетенції, які повинен опанувати спеціаліст юридичного профілю у процесі професійної підготовки.

Проблема професійної підготовки сучасних фахівців в умовах ринкової економіки є ключовою й основоположною для вчених різних наукових напрямків. Особливо нагально ця проблема постає при підготовці сучасних юристів-правознавців, адже від прийнятих правових законів і норм залежить ефективність функціонування економіки. Якщо порушити природні економічні закони прийнятою нормативно-правовою базою, то природно відбувається економічний спад, що може призвести до глибокої економіко-соціальної кризи в суспільстві. А це спричинить падіння рівня життя населення, безповоротність циклічних процесів виробництва й обігу фінансових засобів, розрив економіко-

господарських зв'язків. Для того, щоб уникнути негативних наслідків розвитку економічних відносин у державі, необхідно вже в процесі професійної підготовки сформувати у майбутніх фахівців-юристів уміння правильно використовувати правові знання та передбачати розвиток і наслідки економічної ситуації залежно від ухвалення тих чи інших законів та власних правових дій. Особливо актуально ця проблема постає за відсутності цільової моделі професійної підготовки фахівця, іншими словами, відсутності “креслення підготовки фахівця”. Саме так сьогодні виглядає процес підготовки юристів. Існує досить приблизне уявлення про те, які психологічні якості, характер, професійні знання, навички та вміння повинен мати сучасний фахівець-юрист. А професійна готовність спеціаліста взагалі не розглядається як складова в навчальному процесі професійної підготовки майбутніх юристів.

Аналіз наукової літератури [2–4] засвідчує, що діяльність юриста спрямовано на реалізацію правових норм і забезпечення правопорядку в різних сферах суспільства. Об'єктами професійної діяльності юриста є: події та дії, які мають юридичне значення; правові відносини, що виникають у сфері функціонування державних інститутів; правові відносини громадян і організацій. Юрист повинен бути підготовлений до професійної діяльності відповідно до фундаментальної та спеціальної підготовки, а також до навчання в аспірантурі за своєю спеціальністю. Юрист може в установленому порядку працювати в освітніх установах і продовжити навчання за магістерськими програмами.

Юридична освіта в Україні – це ключова галузь вищої освіти в нинішній соціально-економічній ситуації, коли народ бореться за свою державність. Будівництво правової держави, реформи політичної та суддівсько-правової системи вимагають нагального розвитку юридичної освіти в Україні [6; 7] .

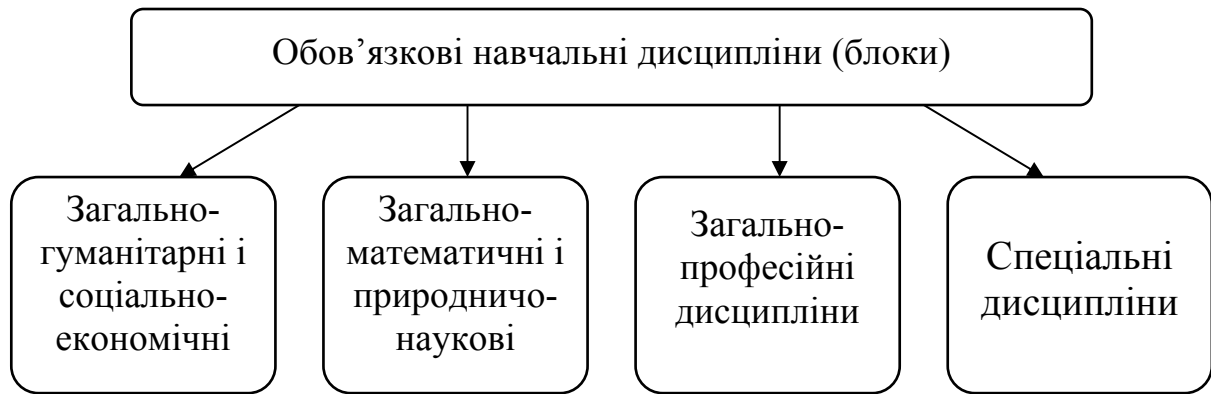
Зміст освіти – це науково обґрунтована система дидактично і методично оформленого навчального матеріалу для різних освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів. Він визначається освітньою й освітньо-кваліфікаційною програмою підготовки, структурно-логічною схемою підготовки, навчальними

програмами дисциплін, іншими нормативними актами органів державного управління освітою та вищого закладу освіти і відображається у відповідних підручниках, навчальних посібниках, методичних матеріалах, дидактичних засобах. Зміст освіти містить нормативний та вибіркового компоненти: нормативний компонент змісту освіти визначається відповідним державним стандартом освіти, а вибіркового – вищим закладом освіти. Отже, зміст навчального процесу у відомчих закладах освіти нормативно визначено і впорядковано. Як зазначено в Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти, державний стандарт освіти – це сукупність норм, які визначають вимоги до освітнього (кваліфікаційного) рівня [1].

Нині суттєво змінюється завдання вищої школи щодо професійної підготовки юристів. Це пов'язано з перебудовою традиційної системи навчання, упровадженням стрункої системи змісту та технологій навчання, що опираються на досягнення психології, педагогіки і дидактики. Для цього потрібен викладацький корпус з новим аналітичним та, разом із тим, конструктивним характером мислення, оскільки вирішення проблеми вищої професійної освіти є неможливим без підвищення інтелектуальної культури, без обов'язкового подолання застарілих звичок, стереотипів, консерватизму в педагогічній науці і практиці [8].

Відповідно до проведеного аналізу наукової літератури та власних наукових досліджень вважаємо, що психолого-педагогічна складова повинна пронизувати весь цикл навчальних дисциплін на всіх рівнях підготовки юриста. Психолого-педагогічна підготовка уможливить ефективне застосування юристом своїх професійних знань, навичок і вмінь у соціально-значущій праці задля розвитку ринкових відносин, ствердження демократичних основ суспільства.

Сьогоднішня професійна підготовка юристів-правознавців складається з чотирьох обов'язкових блоків навчальних дисциплін (див. рисунок).

Складові блоки навчальних дисциплін професійної підготовки юристів

Блок *загально-гуманітарних і соціально-економічних дисциплін* охоплює філософію, іноземну мову, українську мову та культуру мови, логіку, культурологію, вітчизняну історію, соціологію, політологію, філософію права, економіку і фізичну культуру.

До блоку *загально-математичних і природничо-наукових дисциплін* входять інформатика та математика, концепції сучасного природознавства.

Блок *загально-професійних дисциплін* складають теорія держави і права, історія політичних та правових учень, історія вітчизняної держави і права, історія держави та права зарубіжних країн, конституційне право, конституційне право зарубіжних країн, цивільне право, цивільне процесуальне право, адміністративне право, трудове право, кримінальне право, кримінальний процес, криміналістика, міжнародне право, екологічне право, земельне право, римське право, міжнародне приватне право, фінансове право.

Блок *спеціальних дисциплін* містить речове право, порівняльне правознавство, звичаєве право, комерційне право, сімейне право, кримінологію, кримінально-виконавче право, правоохоронні органи, прокурорський нагляд. Окрім того, можуть вивчатися дисципліни за вибором студента.

Далі в структурі стандарту вищої юридичної освіти передбачаються вимоги до рівня підготовки дипломованого фахівця з усіх названих навчальних дисциплін. Додаткові вимоги спеціальної підготовки юриста визначаються вищим навчальним закладом з урахуванням професійної специфіки. Юрист

повинен мати знання, знати методи наукових досліджень і мати навички практичної діяльності також за додатковими дисциплінами спеціалізації.

Оскільки перелік вимог щодо всіх начальних дисциплін освітнього стандарту є достатньо широким, наведемо тут лише загальні вимоги до рівня підготовки випускника, зміст яких багато в чому співпадає з ключовими компетенціями фахівця.

Юрист повинен мати такі компетенції:

- володіти цивільною зрілістю та високою суспільною активністю;
- професійною етикою, правовою і психологічною культурою;
- глибокою пошаною до закону та дбайливим ставленням до соціальних цінностей правової держави, честі і гідності громадянина, міцністю моральних переконань, відчуттям власного обов'язку, відповідальністю за долі людей та доручену справу;

- принциповістю і незалежністю в забезпеченні законності та правопорядку, свобод і законних інтересів особи, її охорони та соціального захисту;

- необхідною волею і наполегливістю до виконання прийнятих правових рішень;

- відчуттям нетерпимості до будь-якого порушення закону у власній професійній діяльності.

Відповідно до держстандартів освіти, навчальних планів, програм підготовки юристів, з урахуванням розвитку ринкової економіки й очікуваної реформи вітчизняного законодавства спеціаліст юридичного профілю повинен мати такі **ключові компетенції професіонала:**

- знати Конституцію України, етичні та правові норми, що регулюють ставлення людини до людини і до суспільства, доквілля, уміти враховувати їх при розробці екологічних та соціальних проектів;

- мати цілісне уявлення про процеси й явища, що відбуваються у живій і неживій природі, розуміти можливості сучасних наукових методів пізнання

природи та знати їх на рівні, необхідному для вирішення завдань, які виникають при виконанні професійних функцій;

– бути здатним вести професійну діяльність в іншомовному середовищі;

– мати наукове знання про здоровий спосіб життя, уміння і навички фізичного самовдосконалення;

– володіти культурою мислення та мистецтвом логічного аналізу, знати його загальні закони і вміти в письмовій та усній мові правильно (логічно) їх вибудовувати;

– вміти на науковій основі організувати свою працю, знати комп'ютерні методи збору, зберігання й обробки інформації, що вживаються у сфері його професійної діяльності;

– бути здатним в умовах розвитку науки та соціальної політики, що змінюється, до переоцінки накопиченого досвіду, аналізу своїх можливостей; вміти набувати нові знання, використовуючи сучасні інформаційні освітні технології;

– розуміти суть і соціальну значущість майбутньої професії, основні проблеми дисциплін, які визначають конкретну галузь його діяльності, бачити їх взаємозв'язок у цілісній системі знань;

– бути здатним у професійній сфері на основі системного підходу будувати та використовувати моделі для опису і прогнозування різних явищ, здійснювати їх якісний та кількісний аналіз;

– бути здатним поставити мету і сформулювати завдання, пов'язані з реалізацією професійних функцій, вміти використовувати для їх вирішення наукові методи;

– бути готовим до кооперації з колегами та роботи в колективі, знати і вміти використовувати методи управління, вміти організувати роботу виконавців, знаходити та приймати управлінські рішення в умовах суперечливих вимог, знати психологію людей та окремих офіційних груп, основи педагогічної діяльності, форми і методи правового виховання населення;

– бути методично та психологічно готовим до зміни характеру своєї професійній діяльності і роботи над міждисциплінарними проектами.

Отже, мета юридичної освіти – це фахівець-правознавець, який опанував теоретичні знання в галузі права та методологію їх застосування в умовах розвитку ринкових відносин і побудови незалежної демократичної держави, а також здатний поєднати досвід минулого із сьогоденням та передбачити наслідки своїх дій і ставлень до інших людей, з'ясувати причинний зв'язок спостережуваних ним явищ, самореалізуватися в складних життєвих ситуаціях суспільства перехідної економіки. Юридичну освіту можуть охарактеризувати три найважливіші якості: універсальність, гармонійність, цілісність. Мета вищої професійної юридичної освіти – фахівець “інтегрального профілю”, який має універсально-синтетичні знання та здібний до універсально-функціональної професійної діяльності в умовах розвитку ринкової економіки. Основним завданням вищої професійної юридичної освіти стає максимальне розкриття духовного, етично-естетичного, інтелектуального і психофізіологічного потенціалу особистості, а не формування вузькоспрямованих якостей майбутнього фахівця-правознавця, коли особисті параметри виконують допоміжні функції стосовно спеціальних характеристик, що набувають статусу системоутворюючого чинника, коли мета освіти – людина – трансформується в засіб – конкурентоздатного працівника в сфері правознавства.

Список використаної літератури

1. Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах : Наказ Міністерства освіти України №161 від 02.06.1993 року. – К., 1993.
2. Бочелюк, В. Й. Юридична психологія : навчальний посібник для ВНЗ / В. Й. Бочелюк. – К. : ЦУЛ, 2010. – 336 с.
3. Васильев, В. Л. Юридическая психология / В. Л. Васильев. – М., 1991. – 408 с.

4. Гусарев, С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : навч. посіб. / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. – 2-ге вид., перероб. – К. : Знання, 2006. – 487 с.

5. Ертнысбаева, Г. Н. Совершенствование подготовки слушателей учебных заведений МВД Республики Казахстан на основе применения инновационных технологий : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 “Дошкільна педагогіка” / Г. Н. Ертнысбаева ; Карагандинский юридический институт МВД Республики Казахстан имени Б. Бейсенова. – Караганда, 2008. – 31 с.

6. Журавський, В. С. Проблеми юридичної освіти [Текст] / В. Журавський // Юридичний вісник України. – 2003. – 25–31 січ. – С. 115.

7. Журавський, В. С. Юридична освіта в Україні: сучасний стан та напрями вдосконалення [Текст] / В. Журавський, О. Копиленко // Право України. – 2004. – №11. – С. 3–6.

8. Пліско, В. І. Теоретичні і методичні засади формування готовності працівників правоохоронних органів до діяльності в умовах екстремальних ситуацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / В. І. Пліско ; Академія педагогічних наук України ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 2004. – 44 с.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Чернуха Н. М.